El Jardí de Sant Gervasi i Sarrià | 120 | Setembre - 2025 | diarieljardi.cat @diarieljardi

Una branca singular de l'arbre de la vida que ha canviat el món: *Homo sapiens*

Boiximans de cacera, considerats per alguns autors la branca humana més antiga. Font: Wikimedia Commons

CRISTINA JUNYENT

Els humans moderns, *Homo sapiens*, som una espècie jove que ve de lluny. La història va començar fa milers de milions d'anys; des de l'origen de la vida i el procés evolutiu, que va fer camí amb els primers vertebrats terrestres, els mamífers, els primats… Fins que, fa entre 8 i 5 milions d'anys, una branca es va separar de la dels ximpanzés i bonobos. D'allà venim. D'aquest tronc comú es van anar diferenciant diverses espècies d'homínids i d'humans. *Homo habilis, erectus, heidelbergensis, neanderthalensis*… Tots extingits, excepte nosaltres, els únics supervivents. Tot descrit en articles anteriors.

Per comprendre l'aparició d'*Homo sapiens*, nosaltres, cal viatjar fins al Plistocè, quan el planeta era cobert de glaceres i ple de grans mamífers. Les restes més antigues de la nostra espècie es troben a l'Àfrica: a Jebel Irhoud (Marroc), fa uns 300.000 anys, s'hi van descobrir crani, mandíbula i eines de pedra associades a humans amb cara plana i trets moderns, la caixa cranial encara era arcaica, menys arrodonida. Més tard, a Omo Kibish (Etiòpia), es va trobar un crani datat en uns 233.000 anys amb una anatomia ja molt propera a la nostra. I a Herto, també a Etiòpia, s'hi han trobat restes de fa 160.000 anys amb trets humans moderns però més robustos, classificats com a *Homo sapiens idaltu*, potser una subespècie arcaica. Tot apunta, doncs, a una evolució progressiva, en un mosaic de poblacions africanes interconnectades.

Els primers sapiens eren més esvelts que parents anteriors; les cames llargues els proporcionaven una gran eficiència per caminar. I molt probablement tenien la pell fosca, una adaptació clau per protegir-se de la intensa radiació solar. I el dimorfisme sexual —les diferències entre sexes present en altres primats— es va suavitzar.

Finalment, el crani es va tornar més globular, amb un front vertical, una cara petita i un mentó ben definit. El cervell no només destacava per la mida —entre 1.300 i 1.500 cm^3—, sinó per l'escorça cerebral, centre del pensament abstracte i la imaginació. Amb una mà amb polze oposable, que permet de fer pinça, les eines eren més elaborades: a més de làmines i fulles de sílex, en fabricaven d'os, agulles, arpons…

Caminar drets sembla que va afavorir la posició baixa de la laringe, cosa que va obrir la porta al llenguatge articulat —tot i que hi ha autors que consideren que ja havia aparegut—. Però *Homo sapiens* incorpora mutacions genètiques úniques associades al llenguatge (com el gen *FOXP2*), a la plasticitat cerebral i a les habilitats socials. Un llenguatge que no es limita a explicar com es fabriquen eines, es caça en grup, se sobreviu en condicions difícils: sinó que reflecteix un pensament simbòlic amb l'ús de pigments en l'art rupestre, amb els ornaments personals, els rituals… Senyals que diuen molt més que allò que es veu.

Com els altres primats, tenim una reproducció lenta: gestacions llargues, una sola cria. Tanmateix, un cervell comparativament molt més gran té un cost: cal parir les cries immadures i dependents, en un equilibri anatòmic forçat per la bipedestació, altrament, no passarien pels malucs. Un desavantatge? No pas. En obligar a una infantesa prolongada, la dependència va obrir la porta a l'aprenentatge, la criança compartida, la transmissió de coneixement. A partir d'*Homo erectus*, les relacions de parella i l'organització social es fan més complexes; l'èxit reproductiu ja no depèn només de l'instint, sinó de la cooperació i l'aprenentatge social.

Homo sapiens és la combinació d'una anatomia única, una ment flexible i una cultura capaç de guardar i transmetre memòria, que l'ha convertit en l'espècie culturalment més sofisticada sobre la Terra. Una cultura que no només crea: crea la capacitat de crear. Transmet tècniques, valors, normes i rols. Ens adapta, no només a sobreviure en qualsevol indret, sinó a viure junts. Tot això ens ha portat molt lluny. Des de les primeres eines dels *habilis*, fa més de dos milions d'anys, fins a les mans robòtiques que avui ens converteixen —ni que sigui parcialment— en *cyborgs*.

BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA
PASTISSERIA
Foix de Sarrià
1886
Major de Sarrià, 57
Tels. 93 203 07 14
93 203 00 04
Plaça de Sarrià, 12-13
Tel. 93 203 04 73
08017 Barcelona
E-mail: info@foixdesarria.com
http://foixdesarria.com